

YENİ TÜRK EDEBİYATINDA NEF'Î

Nef'î in Modern Turkish Literature

İnci ENGINÜN*

19.yüzyıldan itibaren batılı tarzda bir şiir vücuda getirmek isteyen şairlerin bütün isteklerine rağmen klasik edebiyattan kopamamış olmalarında, bu güçlü geleneğin etkisi büyüktür. Fakat klasik şairlerden yeni Türk edebiyatçıları etkileyenlerin sayısı azdır.¹ Bu az sayıdaki şairlerinden biri de Nef'î'dir. Ali Nihad Tarlan *Nef'î'nin Farsça Divanı Tercümesi*'nin önsözünde onu "büyük belagat ustası" diye tanıtır.²

Nef'î'nin

"Sanman ki felek devr ile şamı seher eyler

Her vâkıanın akıbetinden haber eyler" [s. 76]

beytiyle başlayan "Der Medh-i Sultan Ahmed Han Aleyirrahmetü Ve'l-gufran" kasidesine³ yazdığı nazire ile eski ve yeni insan anlayışını ortaya koyan ve Nef'î'nin her beytine adeta cevap vererek Nef'î'nin kaderci görüşünü tersine çeviren Şinasi olmuştur. Seçtiği "Nazirem" başlığı görüşlerin kendisine ait olduğunu ifşa eder.⁴ Tanpınar,

* Prof. Dr., emekli öğretim üyesi, enginun@isbank.net.tr

¹ Yeni Türk edebiyatının klasik şiirle bağımlı belirmek amacıyla Fuzuli, Nedim ve Şeyh Galip'in yeni Türk edebiyatında değerlendirilişlerini daha önce işlemiştim. Bk. "Şeyh Galip'in Bugüne Etkisi", *Prof.Dr. Nihad M. Çetin'e Armağan*, 1999, s. 117-144 (*Araştırmalar ve Belgeler*, İstanbul: Dergâh, 2000, s.117-136.); "Yeni Türk Edebiyatında Fuzuli", *Bir*, 3, 1995, s.195-213 (*Araştırmalar ve Belgeler*, İstanbul: Dergâh, 2000, s. 101-116.); "Tanzimat Sonrasında Nedim'in Yorumlanması", *Ömer Faruk Huyugüzel'e Armağan*, İzmir: 2010, s. 25-52. Nef'î'nin divanı,1836'da basılmıştır *Divan-ı Nef'i*. Ömer Erzurumi Nef'i, Bulak: Dârü't-tıbâati'l-âmiri, 1252/1836.

² "Fars dilinde de büyük bir İran şairi kadar başarı gösteren Nef'î" diye onu öven Ali Nihad Tarlan, "Nef'î'nin heyecanı, ateşli ruhu çok haşindi. Dil kılıcını çekmiş, beğenmediği, kızdığı şahsiyetlerle daima savaşır, onları hicveder ve bunu fisebilillah bir cihat sayardı. Nihayet bu harpte şehit oldu" der. Ali Nihad Tarlan, *Nef'i'nin Farsça Divanı Tercümesi*, İstanbul: S.Sertoğlu Kitabevi, [t.y.] s. 5-7.

³ *Nef'i Divanı*, haz. Metin Akkuş, Ankara: Akçağ Yayınları, 1993, s. 76-80. Bu neşirden alıntı ve göndermelerin sayfaları metinde [] içinde gösterilecektir.

⁴ "Nazirem", *Müntehabat-ı Eş'arım*, İstanbul: Tasvir-i Efkâr Matbaası, 2.b. 1287/1870 (ilk baskı 1862'dir).

Şinasi'nin insanı "Nef'î"ye yaptığı küçük nazire ile şark fatalizminin dışına" çektiğine işaret eder.⁵

"Vaktâ ki felek şekl-i hilâlin kamer eyler
Gün geçtiğini ömr-i beşerden haber eyler
Bir revnak-ı kâzib midir ikbal-i cihan kim
Seyyale-i berkıyye misali güzer eyler
Bedbaht ana derler ki elinde cühelânın
Kahr olmak için kesb-i kemal ü hüner eyler
Hak yol aramak vâcibedir akl-ı selîme
Tevfikini isterse Huda râh-ber eyler
Mahrum ise tevfinin eğer faidesinden
Ya aczini gördükçe mi âkıl zarar eyler
Her vâkıa bir ders-i hikemdir nazarında
Her derd ü belâdan dahi ahz-ı iber eyler
Mahiyyeti ispat eden âsâr-ı ameldir
Mikdarına nispetle kişi hayr u şer eyler"

Bu şiir Şinasi'nin akla verdiği önemi, olayları gerçekçi bakışla değerlendirdiğini gösteren, her olaydan bir ibret çıkararak olgunlaşan insan anlayışını yansıtmaktadır.

Yetişme tarzı, zevki bakımından eski edebiyatı sevdiği şüphesiz olan Namık Kemal de Nef'î'nin "eyler" redifli kasidesine bir nazire söylemiştir:

"Çeşmin ki ne dem hışm ile atf-ı nazar eyler
Bir nazresi bin kişveri zîr ü zeber eyler
İsbat-ı ubudiyyet eden ehl-i tevekkül
Allah'a dahi arz-ı recadan hazer eyler
Bir sırr-ı Huda'dır ki gönül çâr kitabı
Bir nokta-i mevhumeye kor muhtasar eyler
Ol mertebedir dehşet-i tîg-ı nigehin kim
Gerdunu kaza pîşine kat kat siper eyler
Ol dîde-i şehbaz ki meyl etse şikâra
Cibrîl'e nigah eylese işkeste per eyler
Her gûşesi şevk ile döner bezm-i Elest'e"

⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan, 7 b. 1988, s. 199.

Yeni Türk Edebiyatında Nef'î

Dilden ki hayal-i mül-i la'lin güzer eyler
Bir devrde geldik ki bu bâzâr-ı fenaya
Sermaye-i irfanı olanlar zarar eyler
Ervah-sıfat vâsıl-ı evc-i melekûtuz
Namık dilimiz sanma bu dünyada yer eyler”⁶

Şiirlerinde nesillere irade aşlamış olan Namık Kemal'in bu şiirde “Sermaye-i irfanı olanlar zarar eyler” mısraında ifadesini bulan kötümserlikle, üstadı Şinasi'ye cevap verdiği gibi ondan ayrılır da. Belki de bu nazirede o, sadece Nef'î yolunda bir şiir söylemeyi tercih etmiştir.

Yeni edebiyatın öncüsü sayılan, gençleri yeni tarzda şiir söylemeye teşvik eden Namık Kemal'in bu durumu kendi içinde bir ikilem taşır. Fakat Namık Kemal gerçek bir şairdir, divan edebiyatındaki güzellikleri seçmesini bilir, ayrıca faydacı edebiyattan yana olduğu için de şiirinde günün kavramlarını işler. Namık Kemal'in üyelerinden biri olduğu Encümen-i Şuara şairlerinde de bu tavır ortaktır. Özellikle Leskofçalı'nın şiirleri Namık Kemal'i derinden etkilemiştir.⁷

Her ne kadar *Takib-i Harabat*'ta Nef'î'yi eski şiirin sembolü gibi zikretmişse de⁸ onu takliden yazmaya özendiğini de hiç gizlemez. “kıyamet” redifli gazelindeki

“Kaddin ki olur râtime bahşâ-yı kıyamet
Cibril'i eder can ile cûyâ-ı kıyamet” (s. 207)

⁶ Sadeddin Nüşet Ergun, *Namık Kemal'in Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul, 1941, s. 172-173. Ergun'dan naklen Önder Göçgün, *Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1999, s. 237-238. Namık Kemal'in şiirlerinden alıntılar Ergun neşrindedir ve sayfalar metnin içinde verilecektir.

⁷ Mehmet Kaplan, *Namık Kemal Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi, 1948, s. 34-42.

⁸ *Takib-i Harabat Ziya Paşa merhumun Harabât ünvanlı eserini muâhizdir*, 2 b. Kostantiniye: Kitabhane-i Ebüzziya, 1304/1887, s. 11-12. “Ziya Paşa'nın zevk ve bilgisindeki boşlukları göstermek için yazılmışı benzer dediği *Harabat mukaddimesi*'nde “asıl tercihinin Nef'î'ye” gittiğini belirten Tanpınar şöyle devam eder: “Fakat hangi Nef'î

Hem kadeh, hem bâde hem bir şûp sâkidir gönül
Ben ölürsem âlem-i mânada bâkîdir gönül!

mısralarının şairi ortada görülmez. O daha ziyade Nef'î'nin ahenk tarafını sever, tasvirdeki coşkunculuklarına ve kasidelerine (Rahşiyeleri telmih] hayrandır. Yalnız bir yerde çok güzel bir dikkati vardır. O da Nef'î'nin bir manzumeyi yorulmadan bitirme kudretidir:

Ettikte kasîdeye eser-âgâz

Tâ haşredek olur yek-âvâz” (a.e.s. 340).

beytini Nef'î'nin
"Kamet mi bu ya fitne-i ber-pâ-yı kıyamet
Salınsa tutar âlemi gavga-yı kıyamet [s. 289]
beytiyle Fehim'in "kıyamet"redifli gazeline nazire olarak
yazmıştır. Nef'î'nin güzel beyitlerini naklederek bunlar hakkındaki
görüşlerini zikreden Namık Kemal bu beyitle ilgili olarak "hakk-ı kelâmı
eda" eden Nef'î'dir dedikten sonra şöyle devam eder:

"Yok, yok, bu bir tarif-i şairânedir ki seyr-i hüsnünden gönülde
hâsıl olan tesir-i tabiiyi, hakkıyla bile beyan etmez. Bu hüsn-i mücerred ve
âşüb-ı ebed, her nevi intizam ve ârâyişten âzâde, tamam gönlümce perişan-
etvar bir dil-rübâdır ki zülfünün her şikenc ü târı birbirine girip, sevda-ı
mahabbetten ibaret olan efkâr-ı âşıkaneye hem-hâl olmuş"

diye başlayarak doğu ve batı zevklerinden söz eder.⁹
Namık Kemal bir müfredinde de
"Lâle-hîz-i hasret olsa meşhed-i Nef'î n'ola
Ta kıyamet kabrimin dâğ-ı nihanıdır sözüm" (s. 388)

diyerek Nef'î'yi anar.

Namık Kemal'in mektuplarında beyitlerini sık sık andığı
şairlerden biridir Nef'î. Bir manzaranın güzelliği veya bir davranış karşısında
hemen o beyitleri hatırlayıvermektedir: Manastırlı Rifat'a yazdığı 20 Ağustos
1877 tarihli mektubunda Midilli'ye gönderilmesiyle sonuçlanan dava
dolayısıyla şunları yazmıştır.

"Bir gün müstantik efendi habshane-i umumiye gelir; bize
'Erkân-ı harb Rifat Bey'i bilir misiniz' der. 'Şüphe yok bilirim' cevabını
verdim.'Ne münasebet ile bilirsiniz?' buyururlar. 'İkimiz de biraz yazı
yazmak biliriz, üdebâ-yı Osmaniye'nin pîri addolunan Nef'î ise

'Ehl-i dil birbirini bilmemek insaf değil' [315]¹⁰
demiş de, anın kavline ittibaen görüşmüş idik' cevabını alırlar"
(II/ 38-39).

⁹ *Namık Kemal'in Hususi Mektupları*, hzl. Fevziye Abdullah Tansel, c.I, s. 58-59.
Mektuplardan alıntılar veya göndermeler bundan sonra metin içinde cilt ve sayfalar
belirtilerek verilecektir

¹⁰ Bu mısraı Yahya Kemal de sıkça zikretmektedir. *Edebiyata Dair*, İstanbul: Yahya Kemal
Enstitüsü, 1971, s. 23

Yeni Türk Edebiyatında Nefî

Namık Kemal bundan sonra müstantikle aralarında geçen görüşmeyi ve Manastırlı Rifat'ın şehit olduğu haberinin doğru olmadığını öğrendiğinde yaşadığı sevinci dile getirir.

Ebüzziya'ya 27 Ağustos 1877 tarihli mektubunda da, Midilli'nin güzelliklerinden söz ederken Belig ile Nefî'nin beyitlerini hatırlar. Ay tutulması sırasındaki karanlık ona Nefî'nin

“Müheyyâdır bizimçün devlet isticâlimiz yoktur”
mısramı söyletirse de, zihnindeki asıl manzara, kötü giden savaş içindeki zaferleri arayıştır (II/44).

Nefî'yi, Namık Kemal en fasih şair sayar. Mektuplarında bunu gösteren birçok ifade yer almaktadır: “Tahallüsünde elif-i hitab, benim söylediğim, Nâbî'nin söylediği yolda bile iyi olmaz. Şairlerimizin en fasihi olan Nefî'de hiç yoktur. Merhum Galib, yalnız bir defa Galibâ nüktesi için ihtiyar etmişti” (II/208) demektedir. Menemenli Rifat'a yazdığı 3 Eylül 1877 tarihli mektubunda da Süleyman Paşa'nın zaferiyle duyduğu mutluluğu ifade ederken “Süleyman Paşa'nın himmetlerini, maharetlerini gördükçe, hakkında Nefî kadar mübalagalı kasideler söyleyip de *Harabât*'ı tamir edeceğim geliyor” demektedir (II/53).

Menemenli Rifat'a 3 Ağustos 1878 tarihli edebiyat ve imlâ konularındaki uzun mektubunda da za'îm kelimesinin “sahib-i zu'm” demek olduğunu belirtirken örnek olarak Nefî'nin beytini zikreder:

“Böyle sâhib-suhanın bundadır a'lâlığı kim,
Sözü pest iken olur kendisi mağrur-ı za'îm” (II/192) [s. 66]
Aynı mektupta bir çaresizliği ifade için yine Nefî'yi anar:
“Kimi işhad edeyim eylediğim davaya
İndirem sihr ü füsün ile meğer İ'sa'yı” (II/194) [s.197]

Ebüzziya Tefvik'e 30 Ocak 1879 tarihli mektubunda da eskilerin, kullandıkları kelimelerin hem anlam hem de imlâsını kendilerinden daha iyi bildiklerini belirten Namık Kemal,

“Eslâf-ı kiramı edebiyatta müsteşhid addettiğimiz anın içindir. Şimdi sen bir kıyas-ı mukassem dairesi içinde sin: Eğer istişhad etmek istersen, yazdığın kelime ve yahut imlâlar için Veysiler'den Nefî'lerden delil

göstermeğe muhtaç olursun; eğer merakın icat ise, daha icat kuvvetine malik değılsin. Hususıyla lafzda icat edebileceğın bir şey için benimle bahse salahiyetin olamaz” der (II/344).

Namık Kemal gençlerin doğıruyu aramalarını ısrarla ister, Hâmit’in pervasızlığı onu ürkütmüşe benzemektedir. Nitekim Hâmit’e yazdığı 5 Temmuz 1879 tarihli mektubunda nice tavsiye arasında Şınası’nın “Ben şehîd olmadan aşkınlı mezarım kazayım” mısraındaki ayın’ın uzatılmasına dikkati çeker ve “...ben şehîd’ beytindeki ayn imalesi Nef’î’den başka Türkün umum şairlerinde mevcuttur” (II/451) derken Nef’î’nin fasahatine tekrar temas eder.

“Türkçeyi Türkçeye, yahut Acemce’ye benzeten Nef’î’dir. Sultan Ahmed-i Evvel zamanında şairliğe başlamış, Şınası’nın nazire söylediğı ‘eyler’ kasidesini meydana koymuş, Murad-ı Râbie, ‘Esti nesim-i nevbahar, açıldı güller subh-dem’ mısraı ile başlayan kasidesini takdim etmiş ki, o kaside, tezakir-i şuaranın rivayetine göre, emr-i padişahiye ittiba için irticalen söylenmiş imiş (..... Ben, fikrimce Nef’î’nin gerek ‘eyler’ kasidesinin, gerek ‘Esti nesim...’ kasidesinin girizgâhlarını, Nef’î için şi’r-i Osmanî’ye en büyük nümune addedenlerdenim; hatta Osmanlıca kullandığımız tabiratın, yine birçoğı velev nesren olsun yine Nef’î’ye aittir” (II/439).

Ebüzziya’nın hazırlamayı tasarladığı Divan edebiyatı antolojisine Namık Kemal yardım vaat etmiş ve bununla ilgili olarak da şairler hakkında çok ilginç görüşler ileri sürmüştür.

Namık Kemal’in şiirleri gözden geçirildiğinde onun mesleğı yolunda göze aldıklarını coşkun şekilde ifade edişindeki eda, tamamiyle Nef’î tarzındadır. “-Yeni Osmanlılar’ın Şanına- Muhammes”inde bu eda sezilir.¹¹

¹¹ Dekadanlık tartışmaları sırasında Süleyman Nazif, “Kemal Bey meziyât-ı şi’r ü san’atına daima sena-hân olduğu Nedim ile aheng-i beyanını ekseriya meşk-ı taklid etmek takdirkârlığında bulunduğu Nef’î arasında mutantan bir mukayese-i teşbîhiye tesis ettikten sonra, Nef’î gibi divanının her sayfasını bir gulgule-i vegâ ile ilelebed ihtizaz ettirecek kasaid-i ceng ü cidal tanzim etmedi; çünkü Ahmed-i Sâlis devrinin sükûn ve ezvakı içinde pür-gaşy olan tab’-ı şuh u neşve-peresti bir asır evvelki Ahmed-i Evvel Osman-ı Sâni, Murad-ı Râbi zamanlarının kerr ü fer-i hûnîni tasvir değıl, tahatturdan incinirdi.” (.....) “Fuzulî, Nef’î, Nedim: Her üçü de gerçekten büyük şairdi. Ve her üçü de kendi zamanlarının temayülât-ı hakikiyesine tercüman oldu, ve gitti” der (Süleyman Nazif, “Şiir ve Ahlak”, *Resimli Kitap*, c. 1, nu. 2, Teşrin-i evvel 1324/Ekim 1908, s. 119-120.

Yeni Türk Edebiyatında Nefî

Namık Kemal Nefî'nin ağır dilini eleştirmekle birlikte edasına hayranlık duyar ve kendisinin de o yolda denemelerde bulunduğu yazar. Leskofçalı Galip'e Eylül 1865'te yazdığı mektupta

“Divan-ı âlileri için mutasavver olan mukaddimeyi tertip eyledim bir sureti leffen takdim olundu. Bunun esasında iltizam ettiğim meslek Feyzi yoludur; fakat bütün bütün ıstılahât-ı işrakıyyeye hasrederek teşbih-i şairânenen mahrumiyetini istemediğimden ekser yerlerinde Urfî ve Nefî'nin teşbihâtına ve bazı cihetlerinde Şevket'in hayalâtına taklit eyledim” (I/24-25)

demektedir. Leskofçalı Galib Divanı daha sonra İbnülemin Mahmut Kemal'in önsözüyle yayınlanmıştır.¹²

Namık Kemal'in Nefî'nin şiiriyle ilgili en ilginç tespiti Nefî'deki parça güzelliğinin, şiirlerin bütününde görülmediğini yazmasıdır. Ebüzziya Tevfik'e yazdığı 7 Temmuz 1879 tarihli mektubunda, hazırlayacağı antolojiye seçeceği metinlerle ilgili olarak Nefî'den bütün metin seçmenin zorluğunu belirtir:

“Nefî'den mutlaka toplu şey almak murat edersen, şâyân-ı intihab bir söz bulmazsın; hatta 'eyler' kasidesinin mukaddimesini bile

Hikmet ger o ilm ise ki ahkam-ı Felek'ten
Endişe-i akl-ı beşeri bâ-haber eyler [s. 77]

beyti berbat ediyor. İntihabı beyit suretinde, yani bir eserden beğendiğin beyitleri alıp da, beğenmediklerini ıskat yolunda yaparsan, o zaman Nefî'nin yalnız yazdığın sözleri değil, hemen her kasidesi gözden geçirilmeğe şayandır; hatta gazellerinde bile pek güzel şeyler vardır. Meselâ, “Aferin ey rûzgârın şehsuvar-ı safderi” [s. 90-94] kasidesinin birkaç beyti, “Zehî semend-i mülâyim ki hüsn-i reftarı” [s.197-200] birçok yerleri, hâsılı her sözünün söze benzer parçaları nasıl atılabilir?” (II/461-462)

cümleleri, Namık Kemal'in Nefî'deki parça güzelliğinin emsalsiz olduğunu, fakat bütünlüğü zedeleyen yanlarını da işaret ettiği gibi, Nefî'den kolay kolay da metin atamayacak kadar onu sevdiğini ifşa eder. Ayrıca Namık Kemal'in kuvvetli hafızası, hele divan şairleri söz konusu

¹² Leskofçalı Galib Bey, *Divan*, İstanbul: Âsârı Müfide Kitaphanesi, 1335/1916, s. 1917, İbnülemin Mahmut Kemal, “Mustafa Galib Bey”, s. 3-47.

olduğunda şaşırtıcıdır. Daha önce zikrettiğim beyitler de Namık Kemal'in hemen her fırsatta bu sevdiği şairi hatırladığını göstermektedir.¹³

Zeynelabidin Reşit Bey'e 10 Eylül 1881 tarihli mektubunda, müsveddesini gönderdiği 'bir sözüm' naatına naziresini ister. "Benim, 'bir sözüm' Na't-ı meşhuruna [s. 45-47] nazirem vardı. Sana müsvedde olarak gönderdim idi. Elinde mevcut olan beyitlerin aynı gönderir misin? Maksadım Naat yapmak değil, halka Nef'î yolunda fahriye söylenebileceğini de anlatmaktır" (III/96). Bu, hayli müphem bir ifade olmakla birlikte, Namık Kemal'in fahriyelerinde Nef'î'yi usta bellediğini gösterir.

Menemenlizade Tahir'e 29 Ağustos 1883 tarihli mektubunda da genç şaire birçok tavsiye arasında, şu dikkate değer uyarıda bulunur. Gençler, çok sevdiği Hâmit dahil "fikri lafza uydurmaksınız söz" söylemektedirler. Edebiyatta "rabitasızlık"ın ortaya iyi eser çıkmasını engellediğini tekrarlar:

"İşte o rabitasızlık âlem-i edebiyatta lafzı mânaya, mânayı lafza bağlayamaktan zuhur ediyor. Nef'î ne demiş, hem de ne güzel söylemiş.

'Söz müdür ol ki çep ü rast düşe mazmunu
Nice mâ'na-yı dürüstün boza bir lafz-ı sakım' [s.65]

Bu hakikatten dolaydır ki Nedim, tabiatında olan kuvvet cihetiyle elbette Nef'î'ye müreccah iken, fasahatsızlığı sizler gibi nevezuhuran-ı irfanın bile nazarında Nef'î'den bile, hatta Fuzuli'den dahi o mübareğin kudret-i şairanesini dun gösteriyor. Ekrem, Hâmit, Sezayi, amcan hep bu fikirdedir" (III/361).

"Şiir ile iştihar kasdinde ola idim, o meslek bana ta yirmi yaşında iken açılmıştı; fakat bihamdillah, Nef'î'nin hayalât-ı bâtilasına takliden vezinli, kafiyeli üç beş sayfa yazmak için, sekiz sene abdal sınıfına lâhik olacak veyahut Ali Rıza Paşa'nın meşhur-ı âlem olan bir gazelini çalacak ve

¹³ 1873'te Zeynelabidin Reşit'e yazdığı mektubunda "Eğer, Felek Firuze'den kasidesine nazire söylemek kabil olsa, Nef'î amim olacağında, kimseler iştiyah etmez, lâkin bendeniz

"Nâ-muradan-ı ser-i kûyin olan canlar için

Olma râz-ı dil-i agyare mühim-sâz sakın"

gazeline nazire söylemek istiyorum. Anın bile naili olmak güç" demiştir. (I/271) Bu ibareden hareketle Tansel bu iki şiirin de matbu Nef'î divanında ve Namık Kemal'in şiirleri arasında bulunmadığını işaret etmiştir (I/270-271). Bu ibarede açıkça Nef'î'nin kasidesi ve gazeli anlamı bulunmayabilir. Nef'î Namık Kemal'in ölçüt aldığı şairlerdendir.

Yeni Türk Edebiyatında Nef'î

hatta kendi *Divan*'ına dercedecek kadar mecnun olmadığımdan, asrın efkâr-ı terakkisini bir dereceye kadar anladım; *Harabât*'a, neuzubillah dâhil olmadım”(I/329)

Namık Kemal'in Ziya Paşa'nın *Harabât*'ına kendisinden güzel şiir almamasına içerlediğini veya gücendiğini, istinaya sığınsa da, gösteren bu satırları arkadaşı Zeynülabidin Reşit'e 1874'te *Harabât*'ın neşriyle ilgili olarak yazmıştır ve mektubun devamında da, kendisinin Ziya Paşa gibi divan edebiyatından yana olmadığını belirtir:

“Edebiyat-ı atıka tarafdarı olsam, Nef'î'nin,
‘Ben ölüsem dahi aşüfte olur halk-ı cihan
Hüsni ta'bir-i beyan-ı çemen-i hâkimden' [s. 277]
beytine bir nazire peyda etmek için,
Edebiyat ile hürriyete can versem de,
Başka bir Namık-ı şeyda yetişir hâkimden

diyebilirdim. Ne çare ki benim itikadımca yazı yazmak, bu yolları kabul etmiyor” (I/332) demektedir.

Namık Kemal'in coşkun mizacı, hitabet üslubuyla da birleşmiştir. Onun vatan ve insanlık uğruna neler yaptığını iftiharla söylemesinde Nef'î'nin fahriyelerindeki eda arasında yakınlık bulunmaktadır: Nef'î'nin kasidelerinde, özellikle fahriye bölümlerinde kendisini övmesi, kasidelerini sunduğu şahıslardan daha güçlüdür. Yahya Kemal, Namık Kemal'in “vatanperverliği ifade eden kısa manzumelerinde, ekseriya Nef'î üslûbunda bir meydan okuyuş var ki bu mizacını tamamiyle gösteriyor” der ve onun “asıl mücedditliğini vatanî ve siyasî ahlâkta, Şark'ın hiçbir zaman edebiyatına girmemiş olan, yüksek vatandaş ahlâkını telkîh etmesinde görmek lâzımdır” diye devam eder. O, “bendelikten, bende sadakatini” telkin eden “bin senelik Şark edebiyatlarında ilk defa ferde bu ahlâkın zıddı olan serbest bir isyan ahlâkı telkîn eden adamdır.” Yahya Kemal, “en güç lisanla” söylemiş olan Nef'î'nin avam tabakasına kadar beğenildiğine, kendisine karşı hayranlık duyulduğuna işaret eder: “Bu hayranlığı ifade edenler Nef'î'nin beliğ ve kapalı cümlelerini değil, nun tavrını, söyleyişini beğeniyorlardı ve işte bu tavır ve söyleyiş, o Selçuk ve Osmanlı Türkünün tam ayarıdır.”

Namık Kemal'in söyleyişinde, nesrinde ve bilhassa tefahür etmek vehmini veren kısa manzumelerinde Nef'î'nin bu edası muttasıl göze çarpar.

‘Kendi derdi gönlümün billâh gelmez yâdına’ dediği vakit bile hemen ötekini hatırlatır ve halka övünen bir adamın kötü tesirini bırakacağına, bilakis hoş bir duygu verir, çünkü bu duygu millîdir. Bizim nev’imize ve cinsimize hastır...’’¹⁴

Namık Kemal’in hedefi yeni bir şiir, yeni bir edebiyat olmakla birlikte, genç yazarlara fasahat konusunda kaynak olarak eskilere özellikle Nef’î’ye başvurmalarını tavsiye etmektedir. Namık Kemal, Hâmit’e yazdığı 21 Şubat 1876 tarihli mektubunda da

“bu âlem, âlem-i terakki ve hüsul-i terakkıyâtın a’zam-ı esbabı ise mürde-pesendlikten tevakkî olmak cihetiyle fikr-i tecdid, müstahzarât-ı kudema ile tahdid kabul edemeyeceğine binaen edebiyat-ı milleti Nef’î ve Nergisi tarîklerine hasretmek, geyik derisi dururken kâğıt ve Allah’ın rüzgârı mevcut iken suhar istimaline lüzum olmadığını iddia etmek gibi, istidad-ı zamana vukufsuzluktan neşet eder, sözüyle mukabele eylerdim”

derken, Nef’î’nin yaşadığı dönemi işaret eder (I/428). Namık Kemal’in Nef’î’nin adını anarak eski şiire karşı çıktığı en önemli eseri *Harabât* dolayısıyla yazdığı *Tahrib-i Harabât*’ta görülür:

“Tarz-ı Acemi niçindir ihya
Kilk-i edebe papakla iksâ
Elvermedi mi Nedim ü Nef’î
Şi’rin bize var mı hiç nef’î
En parlağı en büyük yalandır
Doğrusunu bul beni inandır (s. 4-5)

Eş’ârda ya Selim-i Evvel
Olmağla kemal ile mübeccel
Tek idi beyan-i Farisî’de
Şah idi cihan-ı Farisî’de
Nef’î’yi unutma câiz olmaz
Nevres bu makama hâiz olmaz
Nef’î’ye olur dernilse lâyük
Türkîsine Farisîsi fâik (s. 11-12)

¹⁴ *Edebiyata Dair*, s. 280-283, 277.

Yeni Türk Edebiyatında Nef'î

Elbette ki Namık Kemal'i kızdıran unsurlar arasında, bu eserin önsözünde Nef'î adının da geçtiği

“Kâbil mi ede Rasin Lamartin
Nef'î gibi bir kasîde tezyîn”

beyti türünden batı edebiyatıyla karşılaştırmalar da bulunmaktadır.

Namık Kemal “Lisan-ı Osmaninin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şamildir” başlıklı makalesinde şiirde Nef'î'den yararlanılabileceğini belirtir:

“Hele mâna ve tabirlerinde olan gulüvv ve garabetle eskimiş bazı şivelerinden kat'-ı nazar yalnız hüsn-i beyan için nesirde Veysi ve nazımda Nef'î en güzel numune olur. Fakat bizde kitabetten maksat hizmet-i devlet olmak itikadı galip ve belki umumî hükmüne girmiş bir zann-ı kâzib olmasına göre, aklâm-ı devlet şimdiki tarz-ı ifadeyi iltizam ettikçe tecdîd-i şive mümkün değildir.”¹⁵

Aynı görüşü eski ve yeni edebiyat hakkındaki görüşlerini topluca ifade ettiği *Celâl Mukaddimesi*'nde de tekrarlar:

“Rûy-i arza ne kadar milel ve akvam gelmişse cümlesinin kendilerine mahsus şiirleri vardı. Osmanlıların şiiri acaba nedir? Necatî ve Bâkî ve Nef'î divanlarında gördüğümüz bahr-ı remel ve hezceden mahbûn ve muhbis kasâid ve gazeliyât ve kıt'aât ve mesneviyât mıdır? Yoksa Hâce ve İtrî gibi mûsıkîşinâsâmın rabt-ı makamât ettikleri Nedîm ve Vâsîf şarkıları mıdır? Hayır bunların hiçbirisi Osmanlı şiiri değildir. Zira görülür ki, bu nazımlarda Osmanlı şairleri şuara-yı İran'a ve şuara-yı İran dahi Araplara taklit ile melez bir şey yapılmıştır. Ve bu taklit yalnız üslûb-ı nazımda değil, belki efkâr ve maânîye bile sirayet edip. bizim şuara-yı eslâf eda-yı nazm u ifadeye ve hayalât ve maânide Arap ve Aceme mümkün mertebe taklide sa'y etmeyi maarıftan addetmişler ve acaba bizim mensup olduğumuz milletin bir

¹⁵ “Lisan-ı Osmanî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şamildir”, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi* c. II, hzl. Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi, 1978, s. 189-190.

lisanı ve şiiri var mıdır ve bunu islâh kabil midir, asla burasını mülâhaza etmemişlerdir.”¹⁶

Namık Kemal’in Londra’da iken benzer endişeleri taşıyan ve “Şiir ve İnşa” makalesinde divan şiirini reddeden dostu Ziya Paşa’nın bir antoloji derlemesine kızımasının ilk sebebi budur. Eserin önsözündeki bazı yanlışlar, seçimini beğenmediği metinler –kendisinininki de dahil– Namık Kemal’i çok öfkelenmiştir. Namık Kemal gençlerin gerçekçi, faydacı bir şiire yönelmelerini istemekte ve bunun için de yani bir kaynağı işaret etmektedir. Eski ülkü arkadaşı şimdi görüşlerine ihanet etmiştir. Namık Kemal dilin fasahati konusunda Nef’î’yi örnek gösterirken, kendi hayal dünyasını harekete getiren Nef’î’nin şiirini sık sık hatırlarken, coşkun mizacı Nef’î’ne söyleyişe onu çağırırken, Nef’î’yi aynı zamanda eskinin sembolü olarak anması, Namık Kemal’in içinde bulunduğu ikilemi açıkça ortaya koymaktadır. Daha sonra Tevfik Fikret’in “Mazi-Âti” şiirinde çok daha açıkça ifade edeceği bu ikilemi Tanzimat sonrası yazarlar derinden yaşamışlardır.

Tanzimat yazarları arasında Namık Kemal’in etkisi çoktur. Encümen-i Şuara mensupları da Nef’î’yi üstad olarak görmüşler ve ona çeşitli nazireler yazmışlardır. Encümen-i Şuara mensuplarının şiirlerinde de bazı yeniliklere rastlansa da onların dünyasını Divan edebiyatı oluşturmaktadır. Namık Kemal ise zevki ile onların, mesleği ile de gençlerin yanındadır. “Beni maziye hürmet namına müstakbeli tahkir edenlerden mi zannedersin” (III/359) cümlesi bunu açıkça gösterir.

Nef’î’ye hayranlık başta Recaizade olmak üzere Namık Kemal’i takip edenleri içine almış olmalı.¹⁷

¹⁶ *Celâl Mukaddimesi, Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi* c. II, hzl. Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi, 1978, s. 344.

¹⁷ Recaizade’nin *Nağme-i Seher*’inde nazireleri bulunmaktadır. Bu konuda bk. İsmail Parlatur, *Recaî-zade Mahmut Ekrem*, Ankara: DTC Fakültesi, 1983, s. 94-95.

Sami Paşazade Sezai Dekadanlık tartışmasında yeni şiirin kazandığı yeni veçheden hoşlanmadığını ifade ederken, onları adeta eskinin bir devamı sayar: “Fakat bu terakki ve teâlî tabiatımızdan, aslımızdan değil, garptandır. Nef’î’lerin, Bâki’lerin, Nâbî’lerin o ihtişam-ı kelâmı, o debdebe-i şi’ri asıl ve neslimizin tabiatından neş’et etmediğinden sınaîdir, yapmadır. Eski şairlerimizin hemen hepsi “dekadan” oldukları cihetle aheng-i üslûbları, fevkalâdeliği ile beraber kalbe dokunmaz, bir şey söylemez. Divanları bugün İstanbul’dan ziyade Şiraz’da tesir hâsıl edebilir. (Sezai, “Lisan”, *Bütün Eserleri II*, Ankara: TDK, 2003, s. 38. İlk neşri, *Şura-yı Ümmet*, 22 Teşrin-i evvel 1903)

Ayrıca *Finten*’de Galib ve Nef’î’nin izini bulmuştur: “Güzide şair Şeyh Galib’in başlarken yeri göğü birbirine katan *Hüsn ü Aşk*’ın mukaddime-i kıyamet-nümünunun bir

Yeni Türk Edebiyatında Nef'î

Ara Nesil'de Naci'nin etkisi de bulunduğu gibi zaten eski şiiri olduğu gibi devamla çalışanlar da çoktur. Bunlardan birinin Nef'î taklitçiliğiyle "Nef'î-i Sâni" diye anılan Üsküdarlı Hakkı Bey olduğu anlaşılmaktadır.¹⁸ Fakat Namık Kemal'in Nef'î'ye yönelik değerlendirmelerinin asıl Tevfik Fikret'i etkilediğini sanıyorum. Servet-i Fünuncular'ın bu en fasîh ve titiz şairinin eski edebiyat bilgisi de arkadaşlarından fazladır. Fikret "Hafta-i Edebî 5" te "İnsan ne kadar yenilik taraftarı olursa olsun nazm-ı kadimimizin birer heykel-i dehâ-nüması olan o birkaç şair-i şehîrin âsârını okuyup da meclup kalmamak mümkün olmuyor" der. Halbuki onlar kendi günleri için yazmışlardır, bugün şiirde arananlar farklıdır. Eskiler "sermedî bir hayata" ulaşamamışlardır (s.186). Bu satırları yazarken hatırlamış olduğu Nef'î'nin "eyler" redifli kasidesindeki şu beyitlerdir:

"Tab'ımdır o deryâ-yı güher-pâş-ı meâni
Kim sahilini ma'den-i lü'lü-i ter eyler
Endişem o sûret-ger-i i'caz-nümâdır
Kim cevher-i ferd üstüne tarh-ı suver eyler" [79]

Bu beyitlerdeki benzetmeleri yetersiz bulan Tevfik Fikret, bu yetersizliği devrine bağlar. Zira o günün resim sanatı anlayışı da farklıdır ve bu yüzden Nef'î'nin "mazur" görülmesi gerekir. Nef'î'nin sözünde "bir şiir için en hakiki meziyetlerden" saydığı samimiyeti bulunca, onu beğenmemek

devam-ı mütekâmili veyahut serâser ve nihayet derecede lirik bir kitap. Nef'î'nin bir büyük kasidesine dehanın bir nazîresi" (*Bütün Eserleri II*, s. 161. Yazılış tarihi, 3 Aralık 1916).

İlk defa kendisinin "Nef'î'de "ahenkten kinaye" olarak "Wagnerien bir musikisi var" dediğini söyleyen Sezayi sanatçının "muhibi"yle ilişkisini belirtir (*Diyorlar ki'deki mülâkatından naklen, Bütün Eserleri, II, s. 177.*)

¹⁸ Ahmet Rasim, Misori muhafızı İsmail Paşazade Kör Hakkı Bey'in "Nef'î mümessili" olduğunu yazar: "Bütün kasâidinde tarz-ı üstadı ihya etmiş, fakat malûliyeti hasebiyle gençliğindeki şiddet-i karîhayı kaybelemiştir.

Üsküdar'da oturuyor, pejmürde-hâl ü kıyafet gezinip duruyordu.

Filhakika Nef'î tarz-ı beyanında hoca ise Hakkı Bey de kalfadır. Matbu divançesindeki manzumâtı okunacak olursa kendisine "Nef'î-i sâni" demiş olduğu görülür. Manzumât-ı mezkûre arasında devr-i Azizi'de İstanbul'u ziyaret etmiş olan İran şahı Nasreddin Şah Kaçar'a takdim ettiği Farisî bir "Kaside-i Nuniyede mevcuttur. Nef'î kasâidinde munderîç kâffe-i esâtir-i şarkîye, nikât ve tecnisât, mübalâgat, tasvirât, tahallüs, girizgâh bulmak yolları, imâlât bununkilerde hemen aynen vâkidir. (.....) Hakkı Bey, Naci'nin etrafını bürüten kevkebe-i şüara miyanına dâhil değildir. Nef'î zamanında nasıl münferit yaşamışsa, o da öyle yaşıyordu. Vefatı bakîyetü's-selef kaydını defter-i mahsusundan sildi. (Ahmet Rasim, "İstibdad-ı Edebîde Birkaç Şahsiyet-i Marufe", *Muharrir, Şair, Edib*, İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1342/1924, 125-135.

imkânsızdır. Fakat bugün bu tür şiir yazılamaz, çünkü “biz sanatı başka türlü anlıyoruz, daha vâsi, daha varlıklı endişeler istiyoruz.

Tevfik Fikret Nefî'nin “eyler” kasidesinin kıymetini Şinasi'nin yazdığı nazire ile tesbit ettiğini belirterek, fahriyesinden söz eder ve fahriyeyi “şairler için affolunamayacak bir kusur” saymakla birlikte Nefî'de bunu mazur görür:

“Nefî gibi hassas bir tabiatın ara sıra tefahüre meylini insan mazur görmekten kendini alamıyor. Nefî bunu mahza kaside-perdazlığın levazımından addederek yaptığı zamanlar hem iyi olmuyor, hem soğuk düşüyor, lakin bazı kasaidinde bu fahriyeler o kadar gayr-ı ihtiyarî feryatları andırıyor ki artık kendisini ta'yibe diliniz varmak şöyle dursun siz de kendisiyle hem-zeban olarak –ensal ve emsali hiçbir zaman eksik olmayan– o muarızîn ve mütearrızîne karşı nefretinizin olanca şiddetiyle şunları püskürüyorsunuz:

“Gavga-yı suhandır bu, fazilette nemiz var
Fazl ehli bizim başımız üstünde yer eyler [s. 79]

Fakat

“Ol saf-der-i düşmen-küş-i nazmım ki hususa
Şimşir-i zebanımdan ahıbbâ zarar eyler [s. 80]

sözüne gelince birdenbire irkilip duruyor, hırçın refikinizi bu uçurumun başında yalnız bırakıyorsunuz. O ise gidiyor

‘Hâşa ki bu endişede Nefî hazer eyler’

diye önünde bir ejder-i cev'ân gibi dehane-i felâketini açan uçuruma atılıyor. Zavallı Nefî!”¹⁹

Nefî'ye ayırdığı bu makalesinde Nefî'yi her hatırlayışında “tekrar etmeden geçemediği” kasidesinin “Kaside-i lâmiyye” [s. 164-165] olduğunu belirtir. Bu kasidede Nefî, vezin ve kafiyeyi de uygun bulduğu için çok serbesttir ve “her türlü iktidar-ı tabiatını” göstermiş, “adeta mecrâ-yı

¹⁹ Tevfik Fikret, *Dil ve Edebiyat Yazıları*, hzl. İsmail Parlatır, s. 188. (ilk neşri *Tarik*, 7 Kânun-ı evvel 1314/19 Aralık 1898.

Yeni Türk Edebiyatında Nef'î

feyzi bir mâile-i latîfeye tesadûf eden bir nehr-i huruşân gibi selfis ve beşûş akıp gitmiştir. Hele baş tarafları o letafet-i şaikanesiyle gûya terennümler, kahkahalar ederek el çırparak sıçırıyor, uyanıyor zannolunur.” değerlendirmesinden sonra Fikret

“Minnet Allah’a bî-minnet-i baht u ikbal
Oldum âsâr-ı saadetle yine ferruh-fâl” [s. 164]

diye başlayan şiirin

“Yere değmez ayağım şevk ile raks eylemeden
Feleği bari bu takrib ile etsem pâmâl” [s. 165]

beytine kadarki ilk 12 beytini sütunlarına geçirir.

Fikret de Namık Kemal gibi Nef'î'nin edasına hayrandır. O da başka şiirleri okurken Nef'î'yi hatırlar (s. 175, 201). Asıl önemli yönü de eski şairlerden kendi gününe gelene kadar bir tekâmülden söz etmesidir:

“.....den bugün edebiyat-ı cedide ve sahiha namı verdiğimiz meslek-i kavim şiir ve inşanın o büyük müessislerine gelinceye kadar lisanımızın geçtiği her devre şâyân-ı tedkik ü mütalaadan o son devre-i tekemmülü ise her lisanın müddet-i hayatında ancak bir, yahut iki defa uğrayabildiği tahavvülât-ı esasiyeden ma'dud olduğu için fevkalâde haiz-i ehemmiyet addolunur. Bununla beraber bu devre-i kemalin sahipleri addolunan esatize kurdukları mebna-yı metin-i edebde kendilerinden evvel gelenlerin hukuk-ı fazl u takaddümünü teslimden hiçbir zaman geri durmamışlar, durmuyorlar ve bundan dolayı şan-ı edebîleri zerre kadar nakisalanmıyor, bilakis sonra nasıl olur ki bütün bu hakikatlara vakıf olduğumuz ve en büyük meziyet itiraf-ı hakikat olduğunu bildiğimiz hâlde biz ‘Evet, hiç yoktan kendi kendimize bir edebiyat vücuda getirdik’ yolunda bir iddia-yı sahif ile teferrüde çalışalım” diye sorar.²⁰

Nef'î'yi taklit eden Üsküdarlı Hakkı Bey'in kasidelerinin tanzir hatta taklit değil sadece bir yineleme “tecdid ve tekrir”den ibaret sayar (s. 14-15).

²⁰ Tevfik Fikret, *Dil ve Edebiyat Yazıları*, s. 73 (İlk neşri: *Servet-i Fünun*, nu. 364, 19 Şubat 1313/3 Mart 11898, s. 402)

Namık Kemal gibi hitabet üslûbunun şiirlerinde yer aldığı Tevfik Fikret'in Nef'î'ye hayranlığı "Aveng-i Tesavir" adlı sanatçıların tasvirlerini yaptığı şairler arasında yer alan "Nef'î" şiirinde görülür. Ressam şair, kelimelerle Nef'î'nin portresini çizmiştir:

"Bir yağız çehre, çatılmış iki hançer kaşlar;
Yine hançer gibi keskin iki mânalı nazar...
Yâd-ı ulvîsi hayalimde bu simâyı taşır,
Bence Nef'î'ye bu sima-yı mehâbet yaraşır."

Onu tasvirinden sonra görünüşü, mizacı, fikirleri ve şiiri arasında ilgi kurmuş ve yorumlamıştır:

"Başkadır feyz-i hüner kilk-i fûsun-sâzında,
Canlanır, vecde gelir söz leb-i i'câzında;"
Duyulur ka'r-ı beyanında sada-yı âhen:
Darb-ı şeşperle çıkan ka'kaa miğferlerden.
Aks-i âvâze-i heycâ gibi eyler izhar
Bir derin gulgule nazmında huruş-efkâr.
Sanki bir ma'reke, bir ma'reke-i cuşâcuş:
(.....)
Oh, ey mu'ciz-eda şair-i şayeste gurur,
İnliyor nây-ı beyanında nevâ-yı Mansur,"

Tevfik Fikret Nef'î'yi çatık kaşlı, keskin bakışlı bir çehre olarak tasavvur etmiştir, ki bu tasvir, şairin şiirinden bir başka sanatçı tarafından çıkarılmış bir portredir.²¹

Tevfik Fikret, Nef'î'nin mizacı ve fikrini şiirinde bulur:
"Tab'ı sahbâ gibi cûş-âver-i mînâ-yı makâl,
Fikri Anka gibi bâlâ-rev-i etbâk-ı hayal.
Açılır gonce-i ilhamı leb-i hârında,
Berk urur şu'le-i endîşesi enzarında.
Âteşin cerbeze bir nâtıka-âsâ gözler
Cezbe-i rûh-ı şagaf-dârını taktîr eyler.
Görünür, safha-i emvaca düşen lem'a gibi,
Alnının çîn-i bülendinde o rûh-ı asabî."

²¹ *Rûbab-ı Şikeste*, İstanbul: Tanin Matbaası, 1326/1910, s. 323.

Yeni Türk Edebiyatında Nef'î

Şiirin sonunda Nef'î'yi çorak bir yerde çoşan ve boşa akan bir nehre benzeterek, yanlış zamanda yaşadığını belirtmiştir:

“Öyle, bir nehr-i muazzam gibi cûş etmişsin
Fakat eyvâh, çorak yerde akıp gitmişsin
Sana bir başka zemin, başka zaman lâzımdı
Sana bir âlem-i lâhut-nişân lâzımdı”

Servet-i Fünunculardan Ahmet Hikmet Müftüoğlu da Nef'î'nin görünüşünü tasavvurda öteki şairlere benzer:

“Nef'î'yi ise çehre-i vakûrunda sabahattan ziyade bir dehşet-i vahşiye hüküm-ferma, kocaman cüsseli, senelerle devam eden bu cihattan avdet eyleyen yeniçeri ağası gibi yanık bakır renginde, iri sesli, kalın bakışlı bir Osmanlıya benzetirim.”²²

Siham-ı Kaza'sında, münşi Veysi'ye sataşırken Nef'î'nin söylediği beyit dolayısıyla Müftüoğlu aşağıdaki satırları yazmaktan kendini alamamıştır:

“Türke Hak çeşme-i irfanı haram etmiştir!
Eylese her ne kadar sözlerini sihr-i helâl.”

saçmasını söyletmiştir. Nef'î'nin bu kaltabanlıklarını okudukça insanın Bayram Paşa'ya hak vereceği gelmez mi?”²³

Cenap Şahabettin'in kardeşi eğitimci Ali Nusret ise edebiyatımızda askerlikten söz edilmemesinden şikâyet ettiği bir yazısında Nef'î'yi anar.²⁴

Şahabettin Süleyman da edebiyatın toplum üzerindeki etkisinden söz ederken

²² Ahmet Hikmet Müftüoğlu, “Eslafta Dekadanlık ve Şeyh Galib”, *Servet-i Fünun*, c. 16, nu. 393, 10 Eylül 1314/22 Eylül 1899, 40-43.

²³ Ahmet Hikmet Müftüoğlu, “Dilimiz”, *Türk Derneği*, İstanbul 1327/1911, s. 20-24; 46-49. Hicvîyenin tamamı için bk. *Hicvîn Ankaları Nef'î ve Siham-ı Kaza. İnceleme Karşılaştırmalı Seçme Metinler*, hzl. Metin Akkuş, Ankara: Akçağ, 1998, s. 186-187.

²⁴“Eslâf-ı kiram içinde ancak Nef'î'nin biraz temas etmiş olduğu bu menakıb-ı askeriye manzumelerinin birkaç numune-i dil-pezîrini geçen Yunan muharebesinden sonra gördük.” Ali Nusret, “Edebiyatta Askerlik”, *Makalat-ı Tarihiye vü Edebiye*, İstanbul: Muhtar Halid Kitaphanesi, 1328/1912, s. 139-146.

“Asla inkâr olunamaz ki edebiyatın cemiyetler üzerine pek müthiş tesirâtı vardır. Fuzulî, zamanının bütün okumak bilenlerini zayıf kalpli yapmaktan ve ağlatmaktan başka bir fayda husule getiremediği gibi, Nef’î’de kendi idamına kadar icrâ-yı tesir eden terbiyesizce hicivlerden ve herkesi kibir ve gurur gibi pek fena tabiatlara alıştırdı” der.

“Nef’î’deki ahengi, kelimelere ait icadâtı”²⁵ beğenen Şahabettin Süleyman “Mesele-i Tenkid” adlı yazısında “Nef’î’nin, Sürurî’nin, zamanlarındaki şüara ve vüzerâyı, ekâbir-i devleti tehzil ve tahkir eyleyen manzumeleri”ni bir çeşit tenkit saymakla birlikte, “lâkin tehzil ve tahkir tenkit değil, birer nîm tenkittir. Zamanla ona da bir nezahet, bir rikkat, fennî bir şekil girmiştir. Maatteessüf biz işte bunu iktisap edemedik, işte buna mâlik olamadık” der.²⁶

Halide Edib “Gülnuş Sultan” adlı hikâyesinde Târân-ı Dil adlı bir genç kızın Nef’î’nin “Bahar neşidesi”ne uydurulmuş raksından söz eder:

“Sonra Nef’î’nin bahar kasidesini o kadar sanatkâr bir pandomima raksı ile bütün baharı, bezmi, mutripleri, sâkileri, sazları, ihtişamıyla o kadar canlı ve güzel temsil ediyordu ki tâli’i üzerine o kadar lâkayt ve müthiş bir karar verilen bu güzel sanatkâr çocuğa karşı Rüstem Paşa’nın şimdiye kadar tanımadığı bir merhamet lerzesi bütün kuvvetli vücudunu sarstığını hissediyordu.”²⁷

Halide Edib bahar neşidesini çok sevmeli ki, daha sonra *Sinekli Bakkal*’da da tekrarlar. Vehbi Dede’nin bir bahar bayramında okuduğu bu şarkıyı, Peregrini, hüzünlü ve cenaze marşı kadar ağır bularak, canlı bir İtalyan bestesini söyler. Bu iki parça, iki farklı kültürü karşılaştırmak amacıyla seçilmiştir.²⁸

Yahya Kemal’in yazılarında Nef’î hakkındaki görüşleri sanıldığından azdır. “Oyuncak” saydığı mazmuna karşı olan Yahya Kemal, ne kadar ilim ve hünere ihtiyaç gösterse de “yüzbin mazmundan yine bir şiir çıkamadı. Nef’î gibi yaradılışı coşkun, nâtıkası revan olduğu iyi hissedilen bir

²⁵ Şahabettin Süleyman, “Maye-i Haricî”, *Rûbab*, nu. 6, 1 Mart 1328/14 Mart 1912, s. 42-43.

²⁶ Şahabettin Süleyman, “Mesele-i Tenkid”, *Büyük Duygu*, nu. 5, 25 Nisan 1329, s.66-68.

²⁷ “Gülnuş Sultan” *Türk Yurdu*, c.10, nu.12, Ağustos 1916, s. 178-181. (Sadeleştirilmiş metni: *Kubbede Kalan Hoş Sada*, hzl. İnci Enginün, İstanbul: Atlas Kitabevi, 19774, s. 19-28.

²⁸ *Sinekli Bakkal*, İstanbul: 1949. 22 b. s. 87. İnci Enginün, *Halide Edib Adıvar’ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2007, s. 249.

Yeni Türk Edebiyatında Nefî

şair bıraka bıraka ne bırakabildi? Hakikat budur ki o ve onun gibi niceleri mazmuna kurban gittiler” der.²⁹ Yine de Yahya Kemal’in sohbetlerinde Nefî’den söz ettiğini ve görüşlerinin öğrencileri tarafından da paylaşıldığı tahmin edilebilir. Tanpınar Nefî’yi, Nailî’yi divan şiirinin gelişmesinde en etkili ölçüt kabul eder.

Ahmet Hamdi Tanpınar da Nefî’yi, tıpkı Namık Kemal gibi Türk şiirinin kurucularından, en çok taklit edilen ve en etkili şairlerinden sayar ve bu görüşünü hem makalelerinde hem de *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*’nde dile getirir.³⁰ Ayrıca onun Nedim ile birlikte kafiyeyi kullanımına hayrandır ve onları “baştan başa ‘ses ve eda’ sayar (s. 171).

“...Nefî’den başka destanî unsur kullanan şairimiz hemen hemen yoktur. Bâki’nin ‘Kanunî Mersiyesi’ ve Nefî’nin bazı kasideleri Türkçenin bu husustaki yegâne denemeleridir. Halbuki şiirin en yüksek zirvesi destanî şiirdir” (s. 315). “Mâna, (.....) Nefî’nin ‘şatır-ı endişe’si gibi sesin arkasından ve çok uzaktan gelir. Bu şiiri kartpostal manzarası zannedenlerin bir türlü anlamayacakları bir merhalemdir” (s. 319). “Bâki’de, Nefî ve Nailî’de, Nedim’de, Galib’de esas olan şey ‘nağme’dir” (s. 322)

derken şiir hakkındaki kendi görüşlerini de açıklayan Tanpınar Nefî’nin ünlü kasidesi hakkındaki izlenimini yansıtır:

“Nefî’nin Dördüncü Murat için yazdığı meşhur kasidenin nesibi mısraların musikisi ve raksı ile bütün bir Dionysos cümbüşüdür; aşkı, şarabı, neşeyi, sırrî bir ayinin unsurları yapar: ‘Zevki o rind eyler tamam/ Kim tuta mest ü şadkâm /Bir elde cam-ı lâle-fâm/Bir elde zülf-i ham-be-ham’ mısraları hakikatte şarap tanrısının aşklarını anlatan bir Pompei freski kadar telkinkâr ve kendini hazza vermiş jesti ifadede onlar kadar mükemmeldir; bütün bir tabloyu birkaç çizgide ortaya çıkarmasını bilir ve üstelik bunu sadece ahengiyle yapıyormuş zannını bırakır.”³¹

19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi’nde Nefî ve Şeyhülislam Yahya’da “aruzla Türkçenin” tam bir uyuşmaya vardığını belirtirken “Hem kadeh hem bâde hem bir şûh sâkidir gönül”[s. 316] mısramı zikreder.³²

²⁹ *Edebiyata Dair*, s. 259.

³⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, hzl. Zeynep Kerman, İstanbul: Dergâh, 5.b. 1996, s. 172, 520. *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 81-82.

³¹ *Edebiyat Üzerine Makaleler*, 5 b. S. 182.

³² *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 1988, s. 3.

Nefî'yi Cumhuriyet döneminde en çarpıcı şekilde işlemiş olan Turan Oflazoğlu'dur. Konusunu tarihten aldığı eserlerinde daima kültür ve sanat adamlarına da yer veren Oflazoğlu *Dördüncü Murat* adlı kendi adıyla eş anlamlı hâle gelen eserinde Nefî'yi hükümdara ilham veren bir yıldız olarak tasvir etmiştir. Kişi olarak yer aldığı eserin başında Nefî, gururunu kendisine kader yapan kişiliğiyle görünür.

“Tarihî eserleri dolayısıyla maruz kaldığı soruları cevaplandırıcısına yazdığı "Tarih ve Tiyatro"³³ adlı makalesinde Turan Oflazoğlu, Nefî'nin şu beytini zikreder:

“Haşre dek âb-ı hayat-ı sühan-ı Bâkî'dir
Andırıp zinde kılan nâm-ı Süleyman Han'ı" [s. 54]³⁴

Büyük hükümdarlar da, büyük işler de ancak sanatçılar tarafından işlendiklerinde sonraki asırlara taşınırlar. Oflazoğlu, kendisini bir sanatçı olarak dilinin ve tarihinin nakledicisi olarak görmüştür diyebiliriz. Nefî'nin görüşüne katıldığını da Oflazoğlu, çeşitli eserlerinde gösterir. Bir eylem adamının başarılarını "kalıcı bir biçim içine "yerleştirilmemesi hâlinde yeni olayların onu unutturacağını belirtir. Sanat eseri en iyi taşıyıcıdır.”³⁵

“Gelenekten Yararlanma Sorunu” adlı yazısında da Oflazoğlu, geleneğin aynen tekrarlanması değil, her sanatçının devrine göre onu yenilemesi anlamında yorumlarken “Eski ozanlarımız hep koşma, türkü, mani yazsalar, Fuzulî'nin, Bâkî'nin, Nefî'nin, Nedim'in, Şeyh Galib'in gazelleri, kasideleri, mesnevileri olmazdı bugün. Türk şiirini onlarsız

³³ “Tarih ve Tiyatro”, *Mutlak Avcıları*, Ankara: TDK, 2001, s. 174.

³⁴ Bu beyti Yahya Kemal “Sade Bir Görüş” adlı makalesinde zikretmiştir. “Şair millî hayatın şahidi mevkiindeydi, padişahın serdara kadar bütün şahsiyetleri o yaşatıyordu. Nefî diyor ki: Sultan Süleyman'ın namını haşredek yaşatan Bâkî'nin sözündeki â-ı hayattır. Naimâ ise İbşir Paşa'yı bütün bayağılığıyla tasvir ettikten sonra hakikinde hiçbir kaside yazılmadığını mühim bir fârika olarak kaydediyor” (*Dergâh*, 1 Mayıs 1337/1921, s. 17,-18. . *Edebiyata Dair*, s. 53.)

³⁵ Bu konuyu daha önce ele almıştım: İnci Enginün, "Turan Oflazoğlu ve Divan Şiiri", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* 2 b , Dergâh Yayınları, 1991, s. 368-379 (İlk neşri: *Mehmet Kaplan İçin*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları:75, Ankara 1988,s.75-86); İnci Enginün, "Turan Oflazoğlu'nun Tarihe Bakışı", *Araştırmalar ve Belgeler*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2000, s. 290-300 (İlk neşri: *H.D.Yıldız Anma Kitabı*, M.Ü.Fen-Edebiyat Fakültesi Yay. 38, 1995, s. 211-219); İnci Enginün, “Turan Oflazoğlu Tiyatrosu”, *Nevin Önberk Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu I Tiyatro*, Ankara: 12 Mart 2007, s. 35-44.

Yeni Türk Edebiyatında Nefî

düşünebilir miyiz?” diyerek tarih boyunca iz bırakan sanatçıların yenilikçi yönlerine de dikkati çeker..³⁶

Turan Oflazoğlu *IV. Murat* adlı tragedyasında Nefî'ye önemli bir yer ayırmıştır. IV. Murat'ın musahibi olan Nefî eserinde söz, IV. Murat eylemdir. Murat şairin sunduğu işaretleri yorumlayarak içindeki özlemleri eyleme dönüştürür. Bu, tecrübesiz çocuk padişahın güçlü bir hükümdara dönüşmesidir. İkisinin birlikte sahnede ilk görüşmelerinde Murat kuvvet kazanmak arzusunu ifade eden bir davranış anındadır. ‘gezinirken, zaman zaman sağ yumruğunu kaldırıp sol avucuna vurmaktadır. Yine yumruğunu kaldırıp dalgın bakarken” Nefî onu:

“Aferin ey yenilmez orduların başbuğu!
İndir artık, lutfet, indir
göklerde sonsuz büyüyüp güçlenen yumruğu!”³⁷

diye selamlar.

Bu sözler kargaşayı durduracak bir gücü bekleyen halkın şair ağzından ifadesidir. Murat da bu söze sarılır:

“Yeni bir şiire mi başladın,
yoksa bir işaret mi sunarsın bana?”

diye sorar. Nefî'nin cevabından memnundur.
Sultan Murat–(kendi kendine)

Göklerde sonsuz büyüyen yumruk...
Ne tuhaf! Halktan biri de
“Demir yumruklu biri gerek bize” diyordu.

Nefî–

Üslûp meselesi, padişahım!
Her ulus kendine göre kahraman ister.
Kanuni'den sonraki padişahlar çağında
kınında paslandı Osmanlı kılıcı,

³⁶ Turan Oflazoğlu, *Mutlak Avcıları*, Ankara: TDK, 2001, s. 140.

³⁷ Bu cümleleri ve sonrakilerden bazılarını Oflazoğlu *Topkapı*'da da kullanmıştır. Ankara: TDK, 1992, s. 100.

ona yeniden su vermek gerek.

Sultan Murat–

Kanımdaki kıpırdanmalara yön verirsin şair!

Nef'î–(mağrur)

Sözdür eylemin yolunu açan hünkârım!

Sultan Murat–

Kanunî dedin de... Bozukluğun kaynağını
atam Sultan Süleyman'da görür Koçi Bey.

Nef'î–

Meyve tam olgunlaştı mı,
çürümeye başlar hemen.

Sultan Murat–

Bu ulus hızımı aldı, gücü azaldı.
Yorgun bir küheylâna bindim ben, gerçek.

Nef'î–

O küheylânın eskisi gisi koşabilmesi için
küheylândan daha çok yorulması gerek binicinin.

Sultan Murat–

Bir şeyler yapabileceğimi seziyorum, hatta biliyorum,
ama nerden başlayacağımı kestiremiyorum, şair!

Nef'î–

Doruğu fazla seyreden tırmanamaz dağa.
Uzun boylu beklemeyin, hünkârım,
bir ucundan tutuverin eylemin!

Sultan Murat–

Nasıl, nasıl, nasıl?

Nef'î–

Yeni Türk Edebiyatında Nef'î

Günden güne artan gücünüz, padişahım,
kendisini nasıl kullanmanız gerektiğini
elbette öğretecektir size. Fattan durumları kollayın,
onlar ortaya çıkar çıkmaz, elhak,
göz kırpacaklardır size! (etek öpüp çıkar.)³⁸

Sultan Murat, Nef'î'nin sözleriyle rahatlamıştır:

“Sözün kutlu ola sonsuza dek, koca şair!
Yolun yarısını almış gibi rahatladım sayende.” (s. 34)

Nitekim Murat karşısına çıkan fırsatı hemen değerlendirir ve sırasıyla annesi ve adamlarını bertaraf ederek iktidarın mutlak hakimi olur. Murat'ın yaptığı büyük işler ona büyük gerilimler yaşatır. Bunları musikiyle, şiirle telafiye çalışır. Nef'î bunu beğenir (s. 45).

Murat işaretleri “Eylem katında gerçekleştirmek” istediğini bunun için de şiirden uzak durduğunu anlatır. Şair ile sultan şiirin “baştan çıkarıcı” büyüü üzerinde dururlar. Murat kendisini çağırana kapıları açtırdıktan sonra Nef'î

“Peşrevi güzel yaptınız hünkârım
sonunu dahi bir hoşça getirin!”

dediğinde Murat sorar:

“İşareti ne güzel sundun şair!
Şimdi de, ne yapmam gerek, onu söyle bana”

Nef'î'nin cevabı şair ile sultanın alanlarının ayrılığını belirtir:

“İşareti gerçekleştirme gücü olsaydı bende,
şair değil hükümdar olurdum, padişahım!” (s. 47)

Murat iktidarını kurduktan sonra, onu pekiştirmenin peşindedir. İstanbul'daki büyük yangını söndürme emrini bir türlü vermeyen Murat, Nef'î'nin ısrarlı hatırlatmaları üzerine

“Sen iyi şairsin, Nef'î, güzel işaretler sunarsın,

³⁸ *IV. Murat*, tragedya 3 perde, 2 b. 1981, s. 33-34

ama bilemezsin bu işaretlerin
kişiyi nereye dek götürebileceğini (Güler)
Tedbir bunlar şair, tedbir!
Dünyayı yutup sindirmeyeni
yutup sindirir dünya” (s. 93)

Dünyayı kimsenin tek başına yutamadığını hatırlatan Nef’î’ye cevabı bunun bir “iştah meselesi” olduğudur.

Artık Murat için sadece kendi iktidarı önemlidir. İktidarını koruma arzusu onu esir almıştır:

“Kurduğum düzen uğruna, şair
her şeyi göze alabilirim ben
gerekirse bütün halkı yok edebilirim.

Nef’î–

Düzen dahi halk içindir padişahım.

Sultan Murat–

Hay sen ölmeyesin şair!
Elbette düzen dahi halk içindir!” (s.92-94)

Artık Nef’î ile sultanın yolları ayrılmışa benzer. Murat’ın o kadar zorlukla kazandığı iktidar, tutkuya dönüşmüş ve onu esir almıştır. Murat birbiri ardından buyruklarını bildirir. İçki, tütün yasaklanmıştır. Fakat kendisi içkiden vazgeçmez. Nef’î ile şair, şiir hakkında konuşurken Nef’î o ünlü

“Kim bilirdi şura olmasa ger sabıkta
Dehre devletle gelip yine giden şâhânı”[54]

beytini Murat’a karşı söyler:

“Eski çağlarda şairler olmasaydı, devletle gelip
yine devletle giden sultanları kim bilirdi şimdi” (s. 99)

Beyit Nef’î’nindir ama, sahne dilinin bugünün dili olması gerektiğini bilen Oflazoğlu, onu kendi diliyle söylemiştir. Sadece bu beyit bile Murat’ın gelecekteki şöhretinin kendisi sayesinde olduğu dile getirmedir

Yeni Türk Edebiyatında Nef'î

ve Murat gibi haşin karakterli bir padişahın bunu unutamayacağı kesindir. Murat, onun şairliğine saygılıdır:

“Hükümdarlığım tanıktır, kaleminin gücü
büyüklük duygusundan nasibi olan herkesi
saygıyla eğilmeye zorlayacaktır,
bugün de yarın da!

Nef'î de benzer bir cevap verir:

“Şairliğim tanıktır; en parlak yıldızın
cevherinden yapılmıştır şahane kılıcımız!

Sultan Murat– (gülerek)

Dilerim, hiçbir zaman
o kılıçla çatışmasın kalemin.

Nef'î– (Gülerek)

Büyük olayları önlemek, hünkârım,
haddi değildir kimsenin.” (s. 99)

Bu konuşma Murat'ı kızdırsa da, kendisini tutar. Sahnede bu iki mağrur şahsiyetin konuşması artık çatışmanın kaçınılmazlığını da hissettirir. Murat Nef'î'inin hiciv yazmamasını ister:

“Hep öyle, tatlı, okşayan mısralar yazsana...
Neden onun bunun kusurlarıyla uğraşıp
çirkefe batırırsın kalemini, koca şair?

Nef'î–

Halkın kaderiyle oynuyor onlar. Bu yüzden,
burnuma saygısızlık edip
çirkefe eğilmek zorunda kalıyorum ara sıra.
Her zaman okşamak olmaz hünkârım,
zaman zaman dürtmek de gerek insanları.

Sultan Murat–

O işi ben yapıyorum ya, gerektiğçe”

Bu satırlar ikisinden birinin, artık fazla geldiğini gösteren tam bir güç denemesidir. Zamanla güçlenen Murat, kendinden çok emin olduğu an geldiğinde, o kadar sevdiği şairi fedadan çekinmez. Çünkü iktidar rakibe tahammül edemez

Murat devletinin itibarını düşürmemesini, yani hicivden vazgeçmesini şairden ister. Bu şairin yapabileceği bir şey değildir:

Sultan Murat–

Bundan böyle hiciv yazmak yok Nefî!
Vezir demez, sadrazam demez, hicvederek
iki paralık edersin devletimin itibarını

Nefî–

Hünkârım, hicvetmeden duramam ben.
İnsanlarda çarpıklıklar gördüm mü,
ölsem dile getiriririm onları.

Sultan Murat–

Öyleyse, yazacağım hicivleri
yalnız ben okuyayım bundan böyle.

Nefî–

Yalnız benim hükümdarım olmak
size yeter miydi, padişahım?
Devletli hünkârım benim, hiciv
Biricik savunma silâhıdır kulunuzun
Dolayısıyla halkın. Benim susmam
Halkın boğulması demektir

Sultan Murat–

Halkın gür konuşması da benim boğulmam demektir, şair!
Zehrini oraya buraya damlatma artık.

Yeni Türk Edebiyatında Nefî

Nefî –

Bazı hastalıklara, hünkârım,
âcil devadır zehir!

Sultan Murat–

O zehri dikkatli kullan da
Her hangi bir ölüme yol açmasın şair! (s. 102-103).

Fakat kader artık belirlenmiştir. Nefî hükümdarı da hicvetmiştir.
Nitekim Murat bunları Nefî'ye okuyarak kimin olduğunu sorar:

“Kimin şu mısralar Nefî’?
‘İçki şeytanları çekip çevirmekte şimdi

içkinin şiddetle yasaklandığı ülkeyi’

Evet, şair?

(Nefî susar.)

Peki, şunlar...
‘Sen bu ülkeye hâkim olalı ey şah
zulüm Muradî mahlasını kullanır.’”

(Nefî başını öne eğer)

Sen üsluptan anlarsın koca şair

Nefî– (başını kaldırarak)

Nefî’nin üslûbunu andırıyor, hünkârım

Sultan Murat– (kızır)

Halka rezil edersin sadrazamımı, vezirlerimi,
Beni temsil edenleri kepaze edersin!

Nefî– (sert)

Siz de, padişahım, sizi temsil edenleri
Rezil ve kepaze olmayacak kişilerden seçin.

Sultan Murat–

Beni dahi kayırmazsın!

Nef'î–

Demıştim hünkârım: Çarpıklıklar gördüm mü,
ölsem dile getiririm onları!

Sultan Murat– (Yumuşak)

Ben senin ölmeni ister miyim, şair!

Nef'î–

Ölümümü gerekli görmeyin bir kez!

Sultan Murat–

Severim seni, şair!

Nef'î–

Önce beni yok edip
Sonra yasımı tutacak kadar...

Sultan Murat–(iç çekerek, şeytanca)

Yitirdiğim her şeyin üzüntüsünü
daha güçlü bir acıyla örttüm şimdiye dek.
Acısı, senin acından baskın çıkacak
başka kimse kaldı mı acaba, şair?

Nef'î– (alaylı)

Sizinki var daha, gam çekmeyin!
(Murat güler.)

Yeni Türk Edebiyatında Nefî

Ruhu dengede tutan o kutlu ağırlık
kişinin üzerinden kalktı mı bir kez
sonsuzluk çekimine kapılır da, hünkarım,
kesiliverir ayakları yerden
ve yolunmuş tüy gibi dağılır boşluğa!

Sultan Murat–(öfkesini ustaca gizleyerek)

‘Bir gülistandır hayalim, gönül çılgın bülbülü’
Bunu tamamlar mısın, şair?

Nefî– (Murat’ın gözlerinin içine baka baka)

“Bütün çağlar koklar benim açtığım gülü!” (s. 129-131)

Bu cevap tam bir övünmedir. “Dilinden dolayı sağ ve dili yüzünden ölü” olan şair, bostanbaşını bizzat çağırır, doğmasında katkısı olan iktidarın önünde eğilmeği düşünmez, Murat’ı kendisinin idam fermanını söylemekten kurtarır: “Şair buyruğu, elden ne gelir!” diye ona güya yeni bir paye veren Murat, çevresine yeni bir boşluk daha ekler. Bu parça Nefî’nin hem şahsiyetini hem de sanatını çok iyi anlatmaktadır.

Nefî divan şiirinde gücünü ispatlamış bir şairdir. Nedim onun kasidede yektâ bir şair olduğunu söylemiştir. Şinasi kendi görüşlerini Nefî’ye bir nazireyle anlatmış. Namık Kemal Nefî’yi değerlendirmiş, nazire söylemiş ve ona olan sevgisini, kendisinden sonraki sanatçılara da aktarmıştır. Tevfik Fikret Nefî’yi övmüş, şiirini açıklamış ve onun şiirini de değerlendiren portresini kelimeleriyle çizmiş, Oflazoğlu da onu bir büyük şair, sosyal tenkitçi ve mağrur bir şahsiyet olarak oyununa dahil ederek sanatçı-hükümdar, sanat-eylem ilişkisini dile getirmiştir.

